

ETM'ers van Tree-o-logic denken mee over toekomstverwachting voor park

Toekomst- en klimaatbestendig met behoud van cultuurhistorische waarde

In opdracht van de gemeente Apeldoorn werkt Tree-o-logic mee aan het opstellen van een beheerplan voor het Oranjepark. De gemeente wil de bomen in het park met behulp van een toekomstverwachting langjarig kunnen behouden, ook met het oog op de veranderende klimatologische omstandigheden. De European treemanagers (ETM'ers) van Tree-o-logic zijn specialist op dit gebied. Zij inventariseerden de bomen in het Oranjepark en werken nu aan een doorkijkje naar 2045 en 2070.

Auteur: Karlijn Raats

De ETM- of boombeheerdersopleiding bestaat nu ruim drie jaar. Het curriculum besteedt specifiek aandacht aan de Omgevingswet die dit jaar in werking treedt, aan biodiversiteit, ecosysteemdiensten, duurzaamheid en het klimaat in het boombeheer (en tot op zekere hoogte ook het bosbeheer). Omdat er volgens de Omgevingswet integraal naar projecten gekeken moet worden en omdat groen wordt gezien als ten minste gelijkwaardig aan andere aspecten van de openbare ruimte, besteedt de opleiding ook aandacht aan samenwerken, communicatie en leidinggeven. De ETM'er is specialist in het schrijven van beheer- en beleidsplannen.

Complexe boombeheervraagstukken

Samen met Tree-o-logic stelt de gemeente Apeldoorn een toekomstverwachting op voor het Oranjepark om tot een nieuw beheerplan

te komen. Dennis Raamsteeboers is behalve ETM'er ook ETW'er (European treeworker) en ETT'er (European treetechnician). Hij maakte deel uit van de eerste lichterij ETM'ers die afstudeerden aan IPC Groene Ruimte en is boomtechnisch adviseur bij Tree-o-logic. Wessel Wassink, ETT'er en adviseur beheer en beleid bij Tree-o-logic, is bezig aan de ETM-opleiding. Henk van Eldik is projectleider bij Tree-o-logic. Hij legt uit dat Tree-o-logic met zijn ETM'ers inspeelt op de huidige ontwikkelingen. 'Gemeenten kampen door een combinatie van opgaves en actuele thema's met steeds complexer wordende vraagstukken op het gebied van boombeheer. Met ETM'ers in onze gelederen kunnen we als adviesbureau een helpende hand bieden bij het oplossen daarvan. Het Oranjepark-project, dat nu volop gaande is, is niet het eerste project waaraan Tree-o-logic invulling geeft op ETM-niveau.' De

Wessel Wassink

Henk van Eldik

‘De bodem is verdicht en verzuurd, dat laatste waarschijnlijk door decennialang bladruimen’

komende paar maanden zullen Raamsteeboers en Wassink verder werken aan de toekomstverwachting.

Cultuurhistorisch adviesbureau

Het Oranjepark bestaat sinds 1876 en is ontworpen door de Zutphense landschapsarchitecten vader en zoon Hoogeweg. Het ligt in de parkenbuurt van Apeldoorn, waar nog drie andere parken zijn. Het Oranjepark kenmerkt zich door de Engelse landschapstijl, een langgerekte vijverpartij met fontein en bruggetje en cultuurhistorische elementen, zoals een muziekkapel (een replica van het in 1960 afgebrande origineel). Er staan circa tweehonderd bomen in het park, solitair en in groepjes. Een deel is recent aangeplant, maar minstens de helft is ouder dan 75 jaar.

Begin december werd het projectgebied door Tree-o-logic geïnventariseerd. Dat onderzoek

liep parallel met een cultuurhistorisch onderzoek naar het Oranjepark door SB4, het adviesbureau voor historische tuinen, parken en landschappen. Met deze specialist in groen erfgoed werkt Tree-o-logic samen voor het opstellen van een toekomstverwachting voor het park. Van Eldik: ‘Het kan zijn dat er op het gebied van groen historische waarden, zoals bepaalde zichtlijnen of groenelementen, behouden moeten blijven, of juist omgevormd, als ze niet passen bij het oorspronkelijke idee van het park. Anderzijds kijken wij door onze ETM-bril naar actuele thema’s zoals biodiversiteit en klimaatverandering, om het bomenbestand toekomstbestendig te maken. We moeten vijftig jaar vooruit kunnen kijken.’

De gemeente zag de kwaliteit van bepaalde bomen in het park de afgelopen jaren achteruitgaan, vooral de meer dan honderd jaar oude beuken aan de westzijde van het park. Wassink:

‘Studenten van Hogeschool Van Hall Larenstein hebben onderzoek gedaan naar de oorzaak van die achteruitgang. Een van de oorzaken blijkt verdichting te zijn, doordat er veel wordt gecreëerd in het Oranjepark en er evenementen plaatsvinden. Ook is de bodem verzuurd en bevat hij weinig organische stof. Waarschijnlijk komt dat door het decennialange beheer van het opruimen van gevallen blad.’

Terug naar oorspronkelijk beeld

‘Het Oranjepark is een Rijksmonument, het heeft een beschermde status. Er is de gemeente dus veel aan gelegen om het park terug te brengen naar de oorspronkelijke situatie, zo verklaart Raamsteeboers. Peter Huis in ‘t Veld, technisch beheerder bomen bij de gemeente Apeldoorn, is zowel ETT'er als ETM'er. Hij knikt. ‘Verrassend genoeg leverde het cultuurhistorisch onderzoek de informatie op dat het Oranjepark eerder een bosachtig park was, met een opbouw van een bomenlaag, struikenlaag en kruidenlaag. Momenteel is het Oranjepark een doorkijkpark, waarbij je onder alle bomen door kunt kijken. De oorspronkelijke bosschages en bosjes zijn verdwenen.’ Het is overigens niet de bedoeling dat er tot in de details wordt teruggekeerd naar het oorspronkelijke ontwerp; het oude beplantingsplan wordt niet aangehouden. Raamsteeboers: ‘Het gaat meer om het laten terugkeren van de oorspronkelijke structuur en het beeld van groene bosschages aan de rand van het park, meer open in het midden en daarin de waterpartij en de gazons als ligweiden.’

Recreatiepark

SB4 adviseerde om het middengedeelte een open karakter te laten houden voor recreatie. Daar kunnen de wat apartere boomsoorten als solitaires staan. Overleg daarover moet nog plaatsvinden, maar Huis in ‘t Veld verklaart wel: ‘De tijd dat niemand op het gazon mocht liggen of lopen, is natuurlijk al een poosje voorbij. Het Oranjepark wordt geen ecologisch park; het blijft een recreatiepark met intensief gebruik. We moeten dus nog even goed kijken met verschillende partijen waar we robuuste structuren terugbrengen ten behoeve van de ecologie, en hoe die robuuste structuren eruit moeten zien. We moeten namelijk ook rekening houden met sociale veiligheid, en we nemen de mening van bewoners mee.’

Toekomstbestendige bomen

Omdat er in grote lijnen naar het Oranjepark

Peter Huis in 't Veld

Dennis Raamsteeboers

wordt gekeken, biedt het beheerplan veel vrijheid op het gebied van sortimentskeuze. 'Dat komt ten goede aan de toekomstbestendigheid van het bomenbestand, met het oog op de klimaatverandering. Nu staan er voornamelijk beuken en eiken; voor de nieuwe aanplant is het verstandig om een breder assortiment te kiezen', aldus Raamsteeboers. Wassink knikt. 'In het beheerplan ligt waarschijnlijk de nadruk op structuurvariatie en sortiment dat beter bestand is tegen klimaatextremen.' Hij plaatst wel een aantekening: 'Je kunt echter niet simpelweg stellen dat beuken in de toekomst zullen verdwijnen, omdat ze snel zonnebrand oplopen of slecht tegen wisselende waterstanden kunnen. Dat geldt wellicht op standplaatsen in verharding of in laanverband. Maar als beuken worden aangeplant tussen andere inheemse soorten, zoals eik, linde en esdoorn, in robuuste structuren en met mantel- en zoomvegetatie die de boskern beschermt, maken ze een prima kans. In zo'n bosachtige structuur zullen er vaker dode takken te zien zijn; die horen er dan bij. Kortom: het advies zal zijn om minder eiken en beuken in het Oranjepark aan te planten om de ziekte- en plaagdruk te minimaliseren, maar ze zullen heus niet verdwijnen.'

Genetische aanpassing

Van Eldik haalt nog een interessante factor aan die volgens hem aandacht verdient bij het opstellen van de toekomstverwachting: het vermogen van bomen om zich genetisch aan te passen aan een veranderend klimaat. 'Hierdoor kunnen sommige soorten in de toekomst beter bestand zijn tegen klimatologische extremen

dan nu. Wellicht blijken bomen tot meer in staat te zijn dan we nu denken. Dat zal natuurlijk vooral blijken in natuurlijke situaties. In een park is de soortpopulatie klein; de genetische diversiteit binnen een soort is dus ook te klein om zich aan te passen in de loop der tijd.' Toch is er Van Eldik een kleine kans, als de beuken in het Oranjepark zich op de locatie verjongen. Wassink: 'Om een voorbeeld te noemen: onderessen zijn heel lokaal zaailingen ontdekt die mutaties hebben ondergaan waardoor ze zich beter kunnen weren tegen de essentaksterfte. Die staan veelal in een bos, maar op zich kun je best beginnen om de juiste voorwaarden te scheppen voor vermeerdering uit zaad en genetische variatie. Dat volgt vanzelf wanneer er lokaal een meer natuurlijke situatie wordt gecreëerd.' Van Eldik oppert: 'Terug naar de oude stadskwakerijen.'

Boven- en ondergronds

Van Eldik verklaart dat er met de soortenkeuze voornamelijk bovengronds wordt geanticipeerd op een geslaagd wensbeeld in de toekomst, maar dat het minstens zo belangrijk is dat de bodem zich kan verbeteren. Het doel is om de natuurlijke kringloop terug te brengen in het Oranjepark.

Huis in 't Veld is het daarmee eens. Hij geeft aan dat dit op verschillende manieren bereikt kan worden. 'In de robuustere structuren zouden we meer blad kunnen laten liggen. En in het midden van het park, waar gerecreëerd wordt, valt te denken aan bodemverbetering door beluchting of de injectie van voedingsstoffen en goede schimmels.'

'Verrassend genoeg kwam uit het cultuurhistorisch onderzoek naar voren dat het Oranjepark eerder een bosachtig park was'

Van Eldik is het daarmee eens: 'Een natuurlijke kringloop heeft op zijn beurt een positieve weerslag op de bodem. Denk daarbij aan een hoger organischestofgehalte, minder bodemverdichting, een toename van bodemleven en mycorrhiza-schimmels en een groter vochtvasthoudend vermogen van de bodem. Mogelijk kunnen hierdoor in de toekomst soorten in het Oranjepark aangeplant worden die er momenteel nog niet goed zouden groeien.'

Bijzondere soorten

Welke nieuwe aanplant er precies komt, valt nog niet te zeggen, maar zeker is dat er ruimte blijft voor bijzondere soorten. Wassink: 'Het Oranjepark is een wandelpark; bijzondere soorten zijn dus gewenst. Bij de aanleg in 1876 zijn er direct – voor die tijd – bijzondere soorten aangeplant, zoals lindes, bijzondere eikensoorten en esdoorns. Die traditie kan prima worden voortgezet op geschikte plekken in het Oranjepark, met als verschil dat deze bijzondere soorten nu worden afgestemd op het verwachte toekomstige klimaat.'

In fases naar toekomstbestendigheid

'We kijken door de langetermijnbril bij het opstellen van het beheerplan', zo vat Huis in 't Veld samen. 'Het toekomstbestendig maken van het Oranjepark zal geleidelijk aan gebeuren, waarbij we blijven vasthouden aan het gefaseerde vervangingsplan dat we al hadden opgesteld.'

Foto van het Oranjepark van de hand van Raamsteeboers

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!